

**VISOKOŠKOLSKA KNJIŽNICA U PROGRAMIMA
INFORMACIJSKOG OPISMENJIVANJA STUDENATA :
ISTRAŽIVANJE PROGRAMA SVEUČILIŠNE KNJIŽNICE
SVEUČILIŠTA KARL-FRANZENS GRAZ¹**

ACADEMIC LIBRARY IN INFORMATION LITERACY
PROGRAMES FOR STUDENTS : RESEARCH OF THE
PROGRAM OF UNIVERSITY LIBRARY AT THE
KARL-FRANZENS UNIVERSITY GRAZ

Dora Rubinić

Odjel za knjižničarstvo
Sveučilište u Zadru
drubinic@unizd.hr

Ivanka Stričević

Odjel za knjižničarstvo
Sveučilište u Zadru
istricev@unizd.hr

UDK / UDC 027.7

Istraživanje / Research paper

Primljeno / Received: 31. 5. 2011.

Sažetak

Rad se bavi informacijskim opismenjivanjem studenata u sklopu visokoškolskog kurikulumu. Predstavljani su rezultati istraživanja vezanog uz modalitete provođenja programa informacijske pismenosti, pri čemu je naglasak na analizi programa informacijskog opismenjivanja Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Karl-Franzens u

¹ Ovaj članak se temelji na diplomskom radu Dore Rubinić "Informacijska pismenost studenata i programi opismenjavanja u visokoškolskim knjižnicama" obranjenog 19. srpnja 2010. godine na Odjelu za knjižničarstvo Sveučilišta u Zadru. Rad je rađen pod mentorstvom docentice Ivanke Stričević, a bavio se programom informacijskog opismenjivanja studenata navedenog sveučilišta u Grazu, te potrebama studenata Sveučilišta u Zadru radi razvijanja modela informacijskog opismenjivanja u kojem je sveučilišna knjižnica uključena u sveučilišni kurikulum.

Grazu i utjecaju tog programa na studente navedenog sveučilišta. Analizirana je upravo navedena knjižnica jer je njezin program informacijskog opismenjivanja dio sveučilišnog kurikulumu. Metodom ankete, istražene su motiviranost i razina zadovoljstva studenata Sveučilišta Karl-Franzens kolegijem *Samoupravljanje na sveučilištu i na poslu : uspješno pretraživanje i snalaženje u Sveučilišnoj knjižnici*. Navedeni kolegij čini središnji dio programa informacijskog opismenjivanja na Sveučilištu. Rezultati su potvrdili da on pridonosi informacijskoj pismenosti studenata te da su studenti zadovoljni kompetencijama koje su stekli. Intervju proveden s voditeljicom kolegija dao je uvid u cjelokupno djelovanje Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Karl-Franzens u području programa informacijskog opismenjivanja kao i u sadržaj i provedbu samog kolegija. Detaljniji uvid u sadržaj kolegija dobiven je sadržajnom analizom dokumentacije. Informacijsko opismenjivanje koje provodi navedena sveučilišna knjižnica predstavlja primjer dobre prakse jer je ona prepoznala zahtjeve Bolonjskog procesa kao prigodu za jačanje svoje obrazovne uloge i za integraciju u sveučilišni kurikulum.

Ključne riječi: informacijska pismenost, informacijsko opismenjivanje, sveučilišna knjižnica, Bolonjski proces, Sveučilišna knjižnica Sveučilišta Karl-Franzens u Grazu

Summary

The paper discusses the information literacy programs within the academic curriculum. Presented are the results of the research on modalities of implementation of information literacy programs, with emphasis on the analysis of the University Library at Karl-Franzens University in Graz information literacy program and its impact on student learning and achievement. This library was chosen because its information literacy program is integrated in the university curriculum. The authors used the survey method to explore the level of motivation and student satisfaction with the information literacy course *Self management at the university and at work: Successful researching and orientation in the University Library*. This course is the fundamental part of their information literacy program. The research results confirmed the hypothesis that this course significantly improved students' information literacy and that the students are satisfied with the acquired competencies. The interview with the course teacher provided further insights into the University library services related to information literacy, as well as into the course content and strategies. The authors gained more information about the course through content analysis of class documentation. The information literacy program at this University library is an example of good practice because the Library recognized the requirements of the Bologna process as the opportunity to strengthen its role in education and to integrate library services into the university curriculum.

Keywords: information literacy, information literacy programs, university library, Bologna process, University Library of Karl-Franzens University of Graz

1. Uvod

Činjenica je da društvo u kojem živimo prepoznajemo kao informacijsko društvo. Naime, zbog ubrzanoga tehnološkog napretka, a posebice napretka informacijsko komunikacijske tehnologije, upravo informacije čine, najvećim dijelom, osnovu razvoja društva. Vezano uz promjene u informacijskom okruženju, mijenjaju se i standardi pismenosti, pojavljuju se nove vrste pismenosti, tzv. pismenosti 21. stoljeća,² a među njima ključnu ulogu zauzima informacijska pismenost kao sklop kompetencija potrebnih za cjeloživotno učenje. Zbog ubrzanog razvoja društva i potrebe za novim kompetencijama, pojedinac ne završava s postupkom učenja po prestanku formalnog obrazovanja. On mora biti spreman učiti tijekom cijeloga života, a to je moguće jedino ako je naučio kako učiti, gdje pronaći značajne informacije, kako ih vrednovati i kako organizirati svoje znanje itd.³ Informacijska pismenost spominje se među ciljevima mnogobrojnih obrazovnih inicijativa,⁴ kako osnovnoškolskih i srednjoškolskih, tako i visokoškolskih. Programi informacijskog opismenjivanja u pojedinim su državama zastupljeni i na razini osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja (npr., u Velikoj Britaniji,⁵ Nizozemskoj,⁶ Švedskoj,⁷ SAD-u⁸ itd.), a zahvaljujući Bolonjskoj deklaraciji, posljednjih godina posebno mjesto dobivaju u kontekstu visokoškolskog obrazovanja. Tema informacijske pismenosti prisutna je u akademskim krugovima već tridesetak godina, međutim, intenzivnijem je razvoju samih programa pridonijela upravo Bolonjska deklaracija.⁹ Naime, jedan od njezinih osnovnih ciljeva je uspostava sustava cjeloživotnog učenja, te se upravo u tome može vidjeti izravna poveznica Bolonjskog procesa s informacijskom pismošću.

² Usp. Horton, W. *Understanding Information Literacy : A Primer*. Paris : UNESCO, IFAP – Information for All Programme, 2008. Str. 3-8 [citirano: 2010-04-20]. Dostupno na: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001570/157020E.pdf>

³ Usp. American Library Association Presidential Committee on Information Literacy, 1989. Citirano prema: Eisenberg, Michael B.; Carrie A. Lowe; Kathleen L. Spitzer. *Information literacy : essential skills for the information age*. Westport, Conn. : Libraries Unlimited, 2004. Str. 191-191.

⁴ Usp. Eisenberg, Michael B.; Carrie A. Lowe; Kathleen L. Spitzer. Nav. dj. Str. 65-152.

⁵ Usp. Virkus, Sirje. *Information literacy in Europe : a literature review*. // *Information Research* 8, 4(2003) [citirano: 2010-04-20]. Dostupno na: <http://informationr.net/ir/8-4/paper159.html>

⁶ Usp. Isto.

⁷ Usp. Isto.

⁸ Usp. Eisenberg, Michael B.; Carrie A. Lowe; Kathleen L. Spitzer. Nav. dj. Str. 109-128.

⁹ Usp. Bolonjska deklaracija [citirano: 2010-04-20]. Dostupno na: http://www.etfos.hr/dokumenti/studiji/Bolonjska_deklaracija.pdf

Teorijske postavke o informacijskom opismenjivanju na akademskoj razini govore o didaktičkim polazištima u njegovoj provedbi,¹⁰ te o mogućnostima njegova integriranja u kurikulum kroz četiri modela,¹¹ od izvođenja samostalnog kolegija do intrakurikularnog modela u kojem su sadržaji informacijske pismenosti uključeni u nastavu različitih kolegija i u očekivane ishode učenja pojedinog kolegija. U tom smislu, u praksi nailazimo na mnogo primjera¹² kolegija povezanih s temom informacijskog opismenjivanja i temeljenih na različitim modelima integracije, koji svjedoče o mogućnostima provođenja takvih programa. Četiri osnovna modela informacijskog opismenjivanja¹³ – intrakurikularni ili ugniježđeni tip kolegija, interkurikularni ili integrirani tip kolegija, ekstrakurikularno ili paralelno informacijsko opismenjivanje, te samostojeći kolegij, ne razlikuju se samo u načinu provođenja, nego i u očekivanim ishodima. Svaki model ima određene prednosti i nedostatke te postoje različita gledišta o najboljem pristupu uključivanja programa informacijskog opismenjivanja. Neovisno o modelu informacijskog opismenjivanja, bitno je naglasiti kako se knjižnična obrazovna uloga mora formalizirati kroz profesionalizam na organizacijskoj i individualnoj razini.¹⁴

U praksi se još uvijek traže optimalna rješenja. Teorijska podloga te znatan dio razvoja koncepta informacijskog opismenjivanja nastaje unutar informacijskih znanosti pa se i sami programi informacijskog opismenjivanja vežu uz knjižničnu zajednicu, posebice visokoškolske knjižnice. U provedbi informacijskog opismenjivanja, u kojem sudjeluju visokoškolske knjižnice, javljaju se mnogobrojne poteškoće, a kao najčešći problem može se istaknuti nedovoljno razvijena svijest o važnosti navedenih programa, kako među znanstveno nastavnim osobljem i studentima, tako i unutar knjižnične zajednice. Uključivanje u visokoškolski kurikulum kroz program informacijskog opismenjivanja, knjižnice često ne sagledavaju kao moguću afirmaciju svoje

¹⁰ Usp. Torras, Maria-Carme; Tove Pemmer Sætre. *Information Literacy Education : A Process Approach*. Oxford : Chandos Publishing, 2008. Str. 16-60.

¹¹ Usp. *Australian and New Zealand Information Literacy Framework : principles, standards and practice*. Second edition / Editor Alan Bundy. Adelaide : Australian and New Zealand Institute for Information Literacy, 2004 [citirano: 2010-04-27]. Dostupno na: <http://www.caul.edu.au/content/upload/files/info-literacy/InfoLiteracyFramework.pdf>

¹² Usp. Virkus, Sirje. Nav. dj.

¹³ Usp. *Australian and New Zealand Information Literacy Framework : principles, standards and practice*. Nav. dj. Str. 6-6.

¹⁴ Torres i Sætre navode dva didaktička modela koji se koriste u kombinaciji kako bi se postigla profesionalizacija programa informacijskog opismenjivanja: *pedagogical triangle of practice* i *didactic relation model*. – Usp. Torras, Maria-Carme; Tove Pemmer Sætre. Nav. dj. Str. 31- 60.

obrazovne uloge. Osim toga, najsloženiji model informacijskog opismenjivanja (intrakurikularni), koji podrazumijeva ugradnju kompetencija vezanih uz informacijsku pismenost u ishode učenja u pojedinom kolegiju, zahtijeva visok stupanj suradnje nastavnika i knjižničara, što je u praksi često teško provedivo jer zadire u strategije nastave pojedinog nastavnika.

Postoje različite usluge informacijskog opismenjivanja koje knjižnice mogu ponuditi svojim korisnicima, a koje se mogu podijeliti u tri osnovne kategorije:¹⁵ 1. vođeni razgledi knjižnica (što je samo prvi korak jer je se radi o knjižničnoj pismenosti); 2. specifična pomoć – vodiči za korisnike u *online* ili tiskanom izdanju; 3. tečajevi / kolegiji – mogu uključivati različite oblike nastave: klasična predavanja, predavanja podržana računalnim softverom, *online* tečajeve i sl. Nerazumijevanje obrazovne uloge sveučilišnih knjižnica dolazi i od sveučilišne zajednice, čemu razlog može biti dvojna uloga knjižnice, administrativna i obrazovna uloga.¹⁶ Ta dvojnost često pridonosi tome da se knjižnica ne sagledava kao ravnopravni suradnik u obrazovnom postupku, pa njezine usluge najčešće spadaju pod tzv. skriveni kurikulum¹⁷ kao npr., radionice, individualne bibliografske instrukcije i sl.

Može se pretpostaviti da novom naraštaju mladih ljudi koji su odrasli uz informacijsko komunikacijsku tehnologiju, tzv. Google naraštaju,¹⁸ nije potrebno informacijsko opismenjivanje. No, istraživanja¹⁹ pokazuju upravo suprotno. Naime, iako su uglavnom računalno pismeni, pripadnici ovoga naraštaja su ipak uvelike informacijski nepismeni. Uočava se slabo razvijena svijest o informacijskoj potrebi, neprepoznavanje značajnih informacija, nerazvijena mjerila vrednovanja, djelomično znanje itd. Torras i Sætre²⁰ zaključuju kako takvi naraštaji korisnika predstavljaju izazov za knjižnice. Naime, problem je kako ih pridobiti da prepoznaju knjižnicu kao značajan izvor informacija te kao mjesto gdje će steći nužne kompetencije informacijske pismenosti koje su im potrebne, posebice vezano uz aktualne promjene obrazovnih paradigmi koje donosi Bolonjski proces.

¹⁵ Usp. Hadengue, Veronique. What can e-learning do for university libraries? // *Library Review* 53, 8(2004), 397. Emerald Insight [citirano: 2009-12-22]. Dostupno na: <http://www.emeraldinsight.com>

¹⁶ Usp. Torras, Maria-Carme; Tove Pemmer Sætre. Nav. dj. Str. 11.

¹⁷ Usp. Isto. Str. 13.

¹⁸ Usp. Isto. Str. 2.

¹⁹ Usp. The British Library and JSIC. Information behaviour of the researcher of the future, 2008. URL: <http://www.bl.uk/news/pdf/googlegen.pdf> [citirano: 2008-02-05]. Citirano prema: Torras, Maria-Carme; Tove Pemmer Sætre. Nav. dj. Str. 2.

²⁰ Usp. Torras, Maria-Carme; Tove Pemmer Sætre. Nav. dj. Str. 2-3.

2. Uloga informacijske pismenosti u Bolonjskom procesu

Uvodeći kao jedan od svojih ciljeva osposobljavanje studenata za sudjelovanje u postupku cjeloživotnog učenja, Bolonjski proces donosi i nove paradigme učenja koje nastavni postupak usmjeravaju na onoga koji uči. On polazi od koncepta aktivnog učenja,²¹ dakle učenja koje se temelji na rješavanju problema (*problem-based learning*), istraživačkog učenja (*inquiry-based learning*), projektnog učenja (*project-based learning*) i učenja temeljenog na izvorima (*resource-based learning*). Student ima samostaliju, a ujedno i odgovorniju ulogu u postupku samog učenja, dok nastavnici samo nadziru taj postupak. Od studenata se očekuje intenzivno sudjelovanje u istraživačkom postupku te izrada različitih radova koji iziskuju vještine i znanja iz područja informacijske pismenosti. Spomenuta promjena u konceptu učenja nužno mijenja i ulogu knjižnice u postupku učenja, te joj pruža mogućnost za aktivnijim sudjelovanjem u samom postupku jer aktivno učenje iziskuje samostalno korištenje informacijskih izvora. U tom smislu postoje različiti primjeri uspješne prakse sudjelovanja knjižnica u obrazovnom postupku (npr., finski visokoškolski obrazovni sustav²²). Najviše se pozornosti, u znanstvenoj literaturi i u praksi, ponajprije pridaje programima namijenjenim studentima prve godine koji tek ulaze u svijet visokoškolskog obrazovanja. Tako pod utjecajem Bolonjskog procesa, mnoge visokoškolske knjižnice uvode program informacijskog opismenjivanja kojim studente na ulasku u akademsku zajednicu pripremaju za usvajanje vještina koje će im pomoći u svladavanju visokoškolskih programa, ali i u cjeloživotnom učenju.

Težnje da se informacijsko opismenjivanje uvodi u kurikulum na sveučilišnoj razini, nisu vezane samo uz zemlje koje prolaze kroz Bolonjski proces. Primjerice, u SAD-u se sadržaji informacijskog opismenjivanja namijenjeni studentima prve godine razvijaju od sredine 1980-ih godina, pripadaju u skup tzv. orijentacijskih kolegija za prvu godinu studija,²³ a obuhvaćaju područja

²¹ Usp. Taylor, Joie. *Information Literacy and the School Library Media Center*. Westport, Connecticut; London : Libraries Unlimited, 2006. Str. 105-110.

²² Usp. Sinikara, Kaisa; Leena Järveläinen. *Information literacy development in Finland*. // *Library Review* 52 (2003), 333-339. *Emerald Insight* [citirano: 2009-12-22]. Dostupno na: <http://www.emeraldinsight.com>

²³ Ovi su kolegiji poznati pod zajedničkim nazivom *first-year experience courses*. Vidi: Boff, Colleen; Kristin Johnson. *The library and first-year experience courses : a nationwide study*. // *Reference Services Review* 30, 4(2002), 277-287. *Emerald Insight* [citirano: 2009-12-22]. Dostupno na: <http://www.emeraldinsight.com>

koja su bitna za uspješno studiranje, primjerice upravljanje vremenom, društvena odgovornost, kritičko mišljenje te informacijska pismenost. Sadržaj ovih kolegija govori o tome da se radi o vještinama koje jesu bitne za uspješno studiranje, ali su i temelj za cjeloživotno učenje.

Hrvatska u mnogočemu zaostaje za takvim svjetskim trendovima u ovom području. Naime, dok "knjižnice u svijetu uslugu edukacije korisnika temeljenu na konceptu informacijske pismenosti koriste kao način podrške općih nastojanja izgradnje infrastrukture za cjeloživotno učenje, u hrvatskom knjižničarstvu takva nastojanja nisu prepoznatljiva".²⁴ Iako je Hrvatska 2001. potpisala Bolonjsku deklaraciju te je visoko školstvo doživjelo vrlo korjenite reforme, informacijska pismenost još uvijek nije prepoznata kao ključna sastavnica postupka cjeloživotnog učenja. Na hrvatskim sveučilištima, uglavnom ne postoji praksa kolegija koji bi se nudili studentima prve godine da bi ih se pripremio za akademski život, kao ni praksa sustavnog izvođenja programa informacijskog opismenjivanja organiziranih unutar sveučilišnih knjižica nekim drugim pristupima. Postoje određeni individualni primjeri programa informacijskog opismenjivanja određenih visokoškolskih knjižica, međutim, takvi programi još uvijek nisu postali uobičajena sastavnica svake sveučilišne odnosno visokoškolske knjižnice. Tako ni važeći Standardi za visokoškolske knjižnice u Republici Hrvatskoj,²⁵ doneseni još 1990. godine, ne uključuju izravno programe informacijskog opismenjivanja u djelovanje knjižnica. Petrak²⁶ zaključuje kako je jedna od osnovnih prepreka u većini zemalja nedovoljna svijest o važnosti programa informacijske pismenosti među nastavnicima i u upravljačkim visokoškolskim tijelima, ali i među knjižničarima, te se taj zaključak može povezati i sa stanjem u hrvatskoj akademskoj i knjižničarskoj zajednici. Stoga joj predstoji sustavno upoznavanje mogućih modela i koncepata informacijskog opismenjivanja na teorijskoj razini, te proučavanje primjera dobre prakse kako bi se uspješna praksa mogla primijeniti u Hrvatskoj, uz uvažavanje specifičnosti konteksta koji bi mogao utjecati na razvoj jedinstvenoga hrvatskog modela i njegovih inačica.

²⁴ Špiranec, Sonja; Jadranka Lasić-Lazić. *Obrazovna uloga knjižnica : priprema građana za Europu znanja*. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 48, 1(2005), 53-53.

²⁵ Usp. Standardi za visokoškolske knjižnice u Republici Hrvatskoj. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 33(1990), 201-210.

²⁶ Usp. Petrak, Jelka. *Bolonjski proces – uloga knjižnica u strateškom iskoraku europskih sveučilišta*, 8. 11. 2006 [citirano: 2010-04-15]. Dostupno na: http://knjiznica.irb.hr/nippur1/kolokviji/jelka%20petrak_2006/Bolonjski%20proces%20-%20uloga%20knji%9Enica%20IRB%20jesen%202006.ppt

3. Istraživanje programa informacijskog opismenjivanja u Sveučilišnoj knjižnici Sveučilišta Karl-Franzens Graz

U radu se opisuje i analizira kolegij *Samoupravljanje na sveučilištu i na poslu : uspješno pretraživanje i snalaženje u Sveučilišnoj knjižnici*²⁷ ²⁸ koji se provodi na Sveučilištu Karl-Franzens u Grazu, te objašnjava kontekst njegova nastanka i razvoja. Kolegij je uveden pod utjecajem Bolonjskog procesa u sklopu koncepta “osnovnih modula”²⁹ namijenjenih studentima prve godine.

Informacijska pismenost u kontekstu visokoškolskog obrazovanja, predmetom je mnogobrojnih istraživanja.³⁰ Pri tome se najveća količina istraživanja odnosi na istraživanje razine znanja u odnosu na određeni program informacijskog opismenjivanja. Takva se istraživanja provode zbog ispitivanja npr., razine studentskog predznanja kako bi se formirao određeni program, uspjeha određenog programa, utjecaja programa na studentski uspjeh i sl. vezano uz prije navedeno stanje u hrvatskom visokoškolskom obrazovnom sustavu te nepostojanje redovne prakse programa informacijskog opismenjivanja, namjera je ovog istraživanja analizirati i predstaviti primjer dobre prakse visokoškolske knjižnice u inozemstvu koja provodi program informacijskog opismenjivanja, koji je sastavni dio sveučilišnog kurikuluma. Naime, cilj je istraživanja istražiti modalitete kako se programi informacijske pismenosti mogu provoditi u praksi, pri čemu je naglasak na analizi programa informacijskog

²⁷ *Selbstmanagement in Studium und Beruf* *Selbstmanagement in Studium und Beruf : Erfolgreich Suchen und Finden in der Universitätsbibliothek : Erfolgreich Suchen und Finden in der Universitätsbibliothek*

²⁸ Usp. Hörzer, Birgit Maria. Das Universitätsweite Basismodul an der Universität Graz – die Bibliothek als Partnerin in der Hochschullehre. // BIT 12, 4(2009), 8-16.

²⁹ Usp. Polaschek, Martin; Gudrun Salmhofer. Strategisches Projekt : Basismodul Entwurf zur Implementierung eines Basismoduls. Graz : Karl-Franzens Universität, 2006 [citirano: 2010-04-15]. Dostupno na: http://www.uni-graz.at/evp3www_konzept_bm_senat_042006.pdf

³⁰ Usp. Lawson, Mollie D. Assessment of a college freshman course in information resources. // Library Review 48, 2(1999), 73-78. Emerald Insight [citirano: 2009-12-22]. Dostupno na: <http://www.emeraldinsight.com> (2009-12-22); Fox, L M; J. M. Richter; N. E. White. A multidimensional evaluation of a nursing information-literacy program. // Bull Med Libr Assoc. 84, 2(1996), 182–190 [citirano: 2009-12-22]. Dostupno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC299399/>; Brown, Cecelia; Lee R. Krumholz. Integrating Information Literacy into the Science Curriculum. // College & Research Libraries 63, 4(2002) [citirano: 2009-12-22]. Dostupno na: <http://crl.acrl.org/content/63/2/111.full.pdf>; Maughan, Patricia Davitt. Assessing Information Literacy among Undergraduates : A Discussion of the Literature and the University of California-Berkeley Assessment Experience. // College & Research Libraries 62, 1(2001), 71-85 [citirano: 2009-12-22]. Dostupno na: <http://cro2info.org/ala/mgrps/divs/acrl/publications/crljournal/2001/jan/maughan.pdf>

opismenjivanja Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Karl-Franzens i utjecaju ovoga programa na studente navedenog sveučilišta.

Program informacijskog opismenjivanja Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Karl-Franzens sastoji se od više dijelova te različitih usluga, pri čemu središnju ulogu ima prije spomenuti kolegij *Samoupravljanje na sveučilištu i na poslu : uspješno pretraživanje i snalaženje u Sveučilišnoj knjižnici*, na kojem je koautorica ovoga rada³¹ imala prigodu sudjelovati kao polaznica u zimskom semestru 2009./2010. Kolegij je organizirala Sveučilišna knjižnica, te se, dakle, nalazi u sklopu koncepta “osnovnih modula” namijenjenih studentima prve godine kako bi im se omogućila orijentacija na početku studija. U prvoj je godini postojanja kolegija broj sudionika bio vrlo malen (oko 140 prijavljenih studenata, ali samo 40 do 80 redovno prisutnih na nastavi). Međutim, u drugoj se godini broj polaznika udvostručio (oko 280 prijavljenih, sa 100 do 120 studenata na nastavi). Za oglašavanje o postojanju samog kolegija, brine se jedinica za razvoj Bolonjskog procesa koja je i dala poticaj za razvoj kolegija u sklopu koncepta “osnovnih modula”. Jedinica oglašava kolegij na različite načine, npr., preporuke u kurikulumima sveučilišnih jedinica, elektronska pošta, plakati, uvodna predavanja za prvu godinu itd.

Osim spomenutog kolegija, navedeni modul sadrži još dva kolegija: *Opći studiji* (temeljno znanje o područjima koja Sveučilište pokriva), *Odgovornost na studiju i poslu* (intelektualno vlasništvo, strukovna etika itd.). Svi su navedeni kolegiji izborni i nose određeni broj ECTS-bodova te iako su prvotno namijenjeni studentima prve godine, mogu ih upisati svi studenti Sveučilišta.

Navedeni kolegij nije jedini dio programa informacijskog opismenjivanja Sveučilišne knjižnice. Naime, Knjižnica je i prije uvođenja kolegija imala, a i sada ima, mnogo drugih usluga, npr., vođene ture po knjižnici za skupine i pojedince, individualne bibliografske instrukcije, radionice iz različitih područja kao npr., pretraživanje specijaliziranih ili novih baza podataka, stare građe i sl. Također, postoji i usluga postavljanja upita elektroničkim putem, a planira se i izrada *online* tutoriala iz različitih područja informacijskog opismenjivanja.

Provedeno je istraživanje imalo dva cilja. Željelo se:

1. istražiti program informacijskog opismenjivanja Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Karl-Franzens u Grazu;

³¹ U sklopu bilateralnog ugovora o suradnji između Sveučilišta u Zadru i Sveučilišta Karl-Franzens u Grazu, Dora Rubinić je zimski semestar akademske godine 2009./2010. provela na Sveučilištu Karl-Franzens.

2. istražiti razinu zadovoljstva i motiviranost studenata Sveučilišta Karl-Franzens u Grazu koji pohađaju kolegij *Samoupravljanje na sveučilištu i na poslu : uspješno pretraživanje i snalaženje u Sveučilišnoj knjižnici* za navedeni kolegij.

Pri provedbi istraživanja, postavljena je hipoteza da navedeni kolegij informacijskog opismenjivanja zadovoljava potrebe studenata za informacijskom pismenošću.

3.1. Metode istraživanja i uzorak

U istraživanju su korištene metode ankete i intervjua te je provedena analiza sadržaja kolegija. Metodom ankete istražene su motiviranost i razina zadovoljstva studenata Sveučilišta Karl-Franzens, koji pohađaju spomenuti kolegij, za takvom vrstom obrazovanja. Ciljanu populaciju anketnog ispitivanja čine studenti koji su pohađali nastavu spomenutog kolegija u zimskom semestru 2009./2010., njih između 100-120.³² Kolegij je službeno upisalo oko 280 studenata, međutim, prema podacima dobivenim od voditeljice kolegija, određeni se broj studenata nikada nije pojavio na predavanjima. Uzorak obuhvaćen ovim ispitivanjem predstavljalo je 88 ispitanika, što čini između 70-85 posto ciljane populacije. U Tablici 1. prikazana je struktura uzorka prema pripadnostima određenim znanstvenim područjima, a iz koje je vidljiva raznolika struktura ispitanika. Budući da je kolegij namijenjen prvenstveno studentima prve godine preddiplomskog studija, prosječna godina ispitanika je prva. Vidljiva je i prisutnost određenog broja studenata (troje studenata) doktorskog studija. Prosječna dob ispitanika je 21,6 godina.

Osim dokazivanja ranije navedene hipoteze, također se želio istražiti opći program informacijskog opismenjivanja Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Karl-Franzens, kao i detalji vezani uza sam kolegij kako bi se dobio uvid u nastanak, organizaciju i provedbu kolegija. U tu svrhu obavljen je intervju s voditeljicom navedenog kolegija te je provedena sadržajna analiza samog kolegija.

³² Usp. Hörzer, Birgit Maria. Osobni intervju. 26. 1. 2010.

Tablica 1. Analiza uzorka prema pripadnosti znanstvenim područjima

	Društvene znanosti		Humanističke znanosti			Prirodne znanosti			Doktorski studij*		
		%	N		%	N		%	N	%	N
Učešće	Odgojne znanosti	2,3	2	Arheologija	3,4	3	Geografija	2,3	2	3,4	3
	Psihologija	18,2	16	Povijest umjetnosti	3,4	3	Ekologija	9,1	8		
	Ekonomija	5,7	5	Povijest	3,4	3	Fizika	1,1	1		
				Germanistika	15,9	14	Matematika	4,5	4		
				Anglistika	13,6	12					
				Romanistika	2,3	2					
				Slavistika	1,1	1					
			Teorija jezika	10,2	9						
UKUPNO	Društvene znanosti	26,2	23	Humanističke znanosti	53,4	47	Prirodne znanosti	17,0	15	3,4	3
	100%					N= 88					

* NAWI – Lehre, Forschung und Doktoratsprogramme im Bereich der Naturwissenschaften am Wissenschaftsstandort Steiermark

3.2. Instrumenti i postupak

Na osnovi nastavih materijala koje studenti dobiju pri sudjelovanju na kolegiju, provedena je kvantitativna analiza sadržaja spomenutog kolegija. Anketni upitnik za studente sadrži devet pitanja koja se odnose na spomenuti kolegij (Prilog 1³³). Pitanja su oblikovana tako da se prikupe mišljenja i stavovi studenata o navedenom kolegiju. Sva su pitanja strukturirana tako da sadrže kombinaciju pitanja zatvorenog i otvorenog tipa. Jedno pitanje sadrži Likertovu ljestvicu stavova s pet stupnjeva, dok su ostala pitanja oblikovana s ponuđenim odgovorima, pri čemu su korištene nominalne ljestvice. Također, ispitanici su imali prigodu dati slobodni komentar na kolegij. Anketa je provedena 10. 12. 2009., na kraju posljednjeg predavanja spomenutog kolegija. Navedeni je termin odabran kako bi polaznici kolegija mogli izraziti stav nakon odslušanoga ukupnog sadržaja kolegija. Svi su prisutni ispitanici pozitivno reagirali na molbu za ispunjavanje ankete te prihvatili ispuniti istu.

³³ Za potrebe ovoga rada prikazan je dio rezultata ankete.

Intervju proveden s voditeljicom spomenutog kolegija³⁴ standardiziranog je tipa. Pripremljena je lista sadržavala devetnaest pitanja, a intervju je proveden na engleskom jeziku (Prilog 2³⁵). Proveden je 26. 1. 2010. u prostorijama Sveučilišne knjižnice, te je trajao oko dva sata. Odgovori su snimani mobilnim telefonom te pismeno bilježeni.

3.3. Analiza rezultata i rasprava

Analiza sadržaja

Rezultati analize sadržaja kolegija *Samoupravljanje na sveučilištu i na poslu : uspješno pretraživanje i snalaženje u Sveučilišnoj knjižnici*, prikazani su u Tablici 2. Predavanja obuhvaćaju sadržaje kao što su: korištenje sustava za *online* učenje, informacije o uslugama i građi Sveučilišne knjižnice, pretraživanje informacija, vrste medija, vrste publikacija, bibliografski podaci, citiranje, pretraživanje elektroničkih izvora, pretraživanje kataloga Sveučilišne knjižnice, pretraživanje baza podataka, informacijska etika itd.

Iako je uvelike vidljiva prisutnost sadržaja vezanih uz pristup informacijama (npr., informacije o građi dostupnoj u Sveučilišnoj knjižnici, osnove pretraživanja elektroničkih izvora itd.) te u određenoj mjeri uporaba informacija (kroz sadržaj citiranja), uočava se nedostatak vrednovanja i korištenja. Naime, iako postoje različiti mogući modeli i standardi koji čine osnovu za programe informacijske pismenosti, Špiranec i Banek³⁶ ističu upravo pristup, vrednovanje i korištenje kao zajedničku sadržajnu okosnicu. Kolegij je ostvaren kroz sedam predavanja te jedan vođeni razgled po knjižnicama. Dakle, najvećim dijelom nastava se odvijala kroz oblike koji ne pružaju mogućnost stjecanja vještina. Zasiurno bi vježbe bile prihvatljiviji oblik nastave za pretraživanje, vrednovanje i korištenje, odnosno kombinacija predavanja (na razini upoznavanja s konceptima) i vježbi (primjena i provjera usvojenih znanja i vještina). Međutim, osim samog kolegija, Sveučilišna knjižnica u Grazu nudi i druge usluge informacijskog opismenjivanja, o kojima se više govori u poglavlju

³⁴ Birgit Maria Hörzer.

³⁵ Za potrebe ovoga rada, prikazan je dio rezultata intervjuja.

³⁶ Špiranec, Sonja; Mihaela Banek Zorica. *Informacijska pismenost : teorijski okvir i polazišta*. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta, 2008. Str. 78.

Rezultati intervjua, a koji su organizirani pomoću radionica i individualnih instrukcija. Time se vidi da informacijsko opismenjivanje korisnika ne prestaje završetkom kolegija, nego se produbljuje ovisno o individualnim korisničkim potrebama.

Tablica 2. Analiza sadržaja kolegija *Samoupravljanje na sveučilištu i u poslu : uspješno pretraživanje i pronalaženje u Sveučilišnoj knjižnici*

	Sadržaj
1. Predavanje (2.10.2009. 1:30 sati)	uvod u kolegij; povijest knjižnica; osnovne informacije o knjižnicama u pokrajini Štajerskoj; korištenje sustava za <i>online</i> učenje u sklopu kolegija;
1. Vođeni razgled (ovisno o terminu razgleda oko 1:00 sat)	vođeni razgledi Sveučilišne knjižnice: središnja knjižnica, fakultetske knjižnice, specijalne zbirke; informacije o uslugama i građi SVKKF*
2. Predavanje (5.11.2009. 1:30 sati)	vrste medija; vrste publikacija; bibliografski podaci; citiranje; pretraživanje informacija: faze, ključne riječi, predmeti, tezaursi, knjižnični katalog, bibliografija, Booleovi operatori, zaustavne riječi, kraćenje, preciznost, odziv, značajnost; informacije o građi dostupnoj u SVKKF; osnove pretraživanja elektroničkih izvora;
3. Predavanje (12.11.2009.; 1,5 sati)	pretraživanje kataloga Sveučilišne knjižnice: signatura, <i>online</i> katalog, "papirni" katalog, elektroničke knjige; skupni katalozi; specijalni katalozi; međuknjižnična posudba; informacije o uslugama SVKKF;
4. Predavanje (19.11.2009.; 1:5 sati)	pretraživanje "papirnog" kataloga Sveučilišne knjižnice; baze podataka: pregled dostupnih baza podataka, sučelje za pretraživanje baza podataka
5. Predavanje (26.11.2009.; 1,5 sati)	baze podataka: vrste, pretraživanje, tezaurus, elektronički časopisi
6. Predavanje (3.12.2009.; 1:5 sati)	sredstva za pretraživanje: vrste, razlika u primjeni; informacijski portal LOTSE
7. Predavanje (10.12.2009.; 1:5 sati)	informacijska etika

* Sveučilišna knjižnica Sveučilišta Karl-Franzens

Rezultati ankete

Obrada podataka dobivenih anketiranjem, rađena je kvantitativnom metodom i standardnim statističkim postupcima, a podaci su izraženi prirodnim brojem i postotkom te opisani. Skraćeni prikaz odgovora iz ankete o motiviranosti i razini zadovoljstva studenata Sveučilišta Karl-Franzens koji se odnose na kolegij *Samoupravljanje na sveučilištu i na poslu: uspješno pretraživanje i snalaženje u Sveučilišnoj knjižnici* dan je u Tablici 3.

Rezultati ankete potvrđuju početnu hipotezu da navedeni kolegij doprinosi informacijskoj pismenosti studenata te da su oni zadovoljni kompetencijama koje su stekli. U prilog tome govore sljedeći rezultati: 95,3 posto ispitanika preporučilo bi kolegij i drugim studentima, podjednako studentima prve kao i ostalih godina; 63,5 posto ispitanika je zadovoljno sadržajem kolegija te 7,1 posto u potpunosti zadovoljno (dok niti jedan ispitanik nije u potpunosti nezadovoljan); 66,7 posto ispitanika smatra da su na ovom kolegiju imali prigodu steći znanja i vještine korisne u akademskom životu. Kao najkorisniji sadržaji kolegija, posebno su istaknuti sljedeći: osnove pretraživanja elektroničkih izvora (21,9 posto), provedeni razgledi knjižnica – informacije o uslugama i građi SVKKF (17,7 posto), pretraživanje baza podataka (16,7 posto), pretraživanje kataloga SVKKF (16 posto).

Na pitanje o razlozima upisa spomenutog kolegija, najveći se postotak odgovora odnosi na nedostatak znanja (29,2 posto), zatim prikupljanje ECTS bodova (27,5 posto) te nedostatak vještina (25 posto), iz čega je vidljivo da studenti imaju potrebu za informacijskim opismenjivanjem, jer je više od polovice njih motivirano za taj kolegij svojom sviješću o nedostatku znanja i vještina u području informacijske pismenosti.

Tablica 3. Skraćeni prikaz odgovora iz ankete o motiviranosti i razini zadovoljstva studenata Sveučilišta Karl-Franzens vezano uz kolegij Samoupravljanje na sveučilištu i u poslu: uspješno pretraživanje i pronalaženje u Sveučilišnoj knjižnici**

		Mišljenje studenata vezano uz kolegij <i>Samoupravljanje na sveučilištu i u poslu : uspješno pretraživanje i pronalaženje u Sveučilišnoj knjižnici</i>															
		%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N				
Razlozi za upis		29,2	35	25,0	30	10,8	13	27,5	33	0,8	1	6,7	8				
	nedostaje im znanja	nedostaju im vještine		žele naučiti više		trebaju im ECTS bodovi		slučajno		ostalo							
Preporuka drugima		49,4	42	44,7	38	1,2	1	4,7	4								
	svim studentima	samo 1. god.		ostalo		ne											
Zadovoljstvo sadržajem		0	0	11,8	10	17,6	15	63,5	54	7,1	6						
	uopće nisu zadovoljni	djelomice zadovoljni		niti zadovoljni niti nezadovoljni		zadovoljni		u potpunosti zadovoljni									
Stjecanje znanja i vještine korisnih u akademskom životu		66,7	62	18,2	17	6,4	6	1,1	1	1,1	1	5,4	5	1,1	1	0	0
	da, svakako	da, uz dopunu sadržaja		da, međutim već su znali predstavljeno jer su viša god.		ne, već znali predstavljeno nezavisno od obrazovanja na Sveučilištu		ne jer kolegij traje prekratko		ne, jer nije bio dovoljno sati za određenu temu		ne jer nisu bili redoviti na predavanjima		ostali razlozi			
Najkorisniji dio		17,7	51	3,5	10	11,1	32	10,1	29	21,9	63	16,0	46	16,7	48	3	9
	provedeni razgledi knjižnica	info. o SVKKF i ostalim knjižnicama		info. o raznovrsnosti medija u knjižnicama		citiranje		osnove pretraživanja elektroničkih izvora		pretraživanje kataloga		pretraživanje baza podataka		info. etika		ostalo	

* Sveučilište Karl-Franzens

** Za potrebe ovoga rada donosi se dio rezultata koji mogu dati pokazatelje o tome da li i koji dio kolegija najviše zadovoljava potrebe korisnika.

Posebno su zanimljivi komentari studenata na pitanje u kojem im je ostavljena mogućnost slobodnog izražavanja stavova o spomenutom kolegiju. Gotovo su svi komentari pozitivnog predznaka. Vrlo je zastupljeno mišljenje o značajnosti teme pretraživanje baza podataka, posebice u smislu dobivenih spoznaja, ali je dana i sugestija da se toj temi posveti veća pozornost. Predlaže se više praktičnog rada, a mogući razlog za to je koncepcija kolegija koji se odvija najvećim dijelom u vidu predavanja. Primjeri se ne obrađuju na posebnim vježbama, nego ih prezentira sam predavač. Također treba istaknuti komentar jednog ispitanika kako mnogi studenti viših godina imaju poteškoća

na području informacijske pismenosti, te je izraženo zadovoljstvo mogućnošću pohađanja kolegija koji se time bavi. U tom kontekstu treba naglasiti da, iako je kolegij namijenjen prvenstveno studentima prve godine, iz provedenog je istraživanja vidljiva prisutnost i manjeg broja studenata viših godina, pa čak i nekoliko studenata doktorskog studija. Može se pretpostaviti da je razlog tome okolnost da se radi o novom kolegiju koji studenti viših godina nisu imali prigodu pohađati niti su stekli potrebne spoznaje iz područja informacijske pismenosti na drugi način.

Rezultati intervjua

Na osnovi informacija dobivenih intervjuom, saznaje se da je kolegij *Samoupravljanje na sveučilištu i na poslu : uspješno pretraživanje i snalaženje u Sveučilišnoj knjižnici* uveden u zimskom semestru akademske godine 2008./2009. Istraživanje je, dakle, provedeno godinu dana nakon uvođenja kolegija, u drugoj godini njegova održavanja. Zamisao o uvođenju kolegija potaknula je Sveučilišna jedinica za razvoj Bolonjskog procesa. U isto je vrijeme i Sveučilišna knjižnica tražila način za uvođenje kolegija koji bi sadržavao elemente iz informacijske pismenosti. Kolegij je podržala većina sastavnica Sveučilišta (fakulteti, instituti itd.), te je preporučen kao izborni kolegij u nastavnim programima. Kolegij je organiziran kao samostojeći kolegij koji je u potpunosti posvećen informacijskoj pismenosti, te je dio ponude nastavnog programa Sveučilišta kao izborni predmet koji donosi bodove (kolegij je u akademskoj godini 2009./2010. nosio 2 ECTS boda). Slični kolegiji postoje i na drugim sveučilištima u Austriji.

Sadržaj je samog kolegija oblikovan prema iskustvu rada s korisnicima, te na osnovi istraživanja o predznanju polaznika kolegija. Sadržaj je u određenoj mjeri promijenjen u odnosu na prvu godinu zbog nužnih promjena u elektroničkom okruženju, ali i prema iskustvu o potrebi naglaska ili izostavljanja određenih sadržaja. Također se, nakon samih predavanja, elektroničkom poštom šalje upitnik o zadovoljstvu sudionika kolegijem kako bi se dobila povratna informacija o njegovoj kvaliteti. Sveučilišna knjižnica nije surađivala s djelatnicima drugih sveučilišnih jedinica pri stvaranju samog sadržaja, ali redovito surađuje s pojedinim jedinicama koje imaju slične kolegije. Dio kolegija održavaju predmetni nastavnici, a dio djelatnici Sveučilišne knjižnice. Dakle, kroz suradnju s akademskim osobljem određenih sveučilišnih jedinica,

knjižnični djelatnici sudjeluju u izvedbi drugih kolegija.³⁷ Sveučilišna knjižnica također održava i specijalizirane programe za pojedina područja.

Zaposlenicima je Sveučilišne knjižnice dana sloboda stvaranja sadržaja spomenutog kolegija, čime se također uočava povjerenje uprave Sveučilišta. Sadržaj kolegija prati sadržaje koji su uobičajeni i preporučeni u kolegijima ovoga tipa. Prema riječima voditeljice, metode rada slijede suvremena didaktička načela, npr., provodi se vrednovanje uspješnosti provođenja programa, ispituje se predznanje polaznika kolegija te na osnovi toga prilagođava sadržaj, odgovornost pojedinog predavača u nastavi raspoređuje se ovisno o vještinama i znanjima itd. Zasigurno bi u budućem vrednovanju kolegija trebalo uzeti u razmatranje metodički koncept budući da se kolegij prvotno odvija kroz predavanja.

Na spomenutom kolegiju radi šest zaposlenika Sveučilišne knjižnice. Kao najveći problem, voditeljica kolegija ističe nedostatak osoblja općenito u Sveučilišnoj knjižnici, te činjenicu da se rad na kolegiju ne vrednuje dodatno, nego je organiziran po načelu dobrovoljnog sudjelovanja. Svaki se zaposlenik može javiti ako je zainteresiran za sudjelovanje u razvijanju kolegija, te se raspoređuje ovisno o svojim vještinama i znanjima. Postoji voditelj tima koji razvija kolegij, te se redovito održavaju radni sastanci tima. Prije samog sudjelovanja u nastavi, svi su knjižničari koji rade na razvoju kolegija, sudjelovali na dvodnevnoj pedagoškoj radionici kako bi ovladali osnovama metodike rada u nastavi.

4. Zaključak

Pojačana potreba za informacijskom pismenošću nastaje kao posljedica ubrzanog razvoja informacijskog društva te posebice napretka informacijsko komunikacijske tehnologije, pri čemu pojedinac mora biti spreman učiti tijekom cijeloga života kako bi mogao sudjelovati u društvenom i strukovnom životu. Razvojem obrazovnog sustava, te posebice uvođenjem Bolonjskog procesa

³⁷ Špiranec i Banek (2008) navode kako je kod kolegija intrakurikularnog ili ugniježdenog tipa informacijska pismenost “integrirana u ciljeve i ishode te aktivnosti učenja akademskog kolegija ili programa, a obično se provodi kroz partnersku suradnju između akademskog osoblja i knjižničara”.

kao recentne reforme visokog obrazovanja, aktualiziralo se pitanje cjeloživotnog učenja. U tom se kontekstu ističe važnost informacijske pismenosti kao kompetencije koja omogućuje pojedincu sudjelovanje u cjeloživotnom učenju koje je nužno zbog promjenjivog okruženja. U tom su smislu, ali i nezavisno od samog Bolonjskog procesa, mnogobrojne visokoškolske knjižnice odgovorile na potrebu jačanja svoje obrazovne uloge te provode različite programe informacijskog opismenjivanja korisnika. Posebno se ističe praksa programa namijenjenih studentima prve godine studija koji tek ulaze u svijet visokoškolskog obrazovanja, kako bi ih se pripremilo za usvajanje vještina koje će im pomoći u svladavanju visokoškolskih programa, ali i osposobilo za cjeloživotno učenje.

Provedeno istraživanje programa informacijske pismenosti na Sveučilištu u Grazu, daje primjer dobre prakse visokoškolske knjižnice koja provodi program informacijskog opismenjivanja, za koji studenti smatraju da pridonosi njihovoj informacijskoj pismenosti. Navedena praksa Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Karl-Franzens pokazuje da je implementacija kolegija informacijskog opismenjivanja u koncept temeljnih sveučilišnih kolegija dobar primjer oživotvorenja teorijskih postavki o obrazovnoj ulozi sveučilišnih knjižnica. Provedbom takvog koncepta, osigurava se oživljavanje ideje Bolonjskog procesa o formiranju akademskih građana spremnih i sposobnih za cjeloživotno učenje. Na taj način Sveučilišna knjižnica nije ostala izvan recentnih tokova obrazovnog postupka, nego je preuzela aktivnu ulogu i osigurala svoju daljnju prepoznatljivost u akademskom okruženju.

Također, uočeno je kako je samo Sveučilište Karl-Franzens prepoznalo važnost informacijske pismenosti te upravo Sveučilišnu knjižnicu kao kompetentnu sastavnicu za ostvarenje programa informacijskog opismenjivanja. Knjižnica održava kvalitetnu suradnju s ostalim jedinicama Sveučilišta te je njezin kolegij informacijskog opismenjivanja, kao glavni vid programa informacijskog opismenjivanja studenata, podržala i preporučila većina sveučilišnih jedinica. Ukazano povjerenje Sveučilišna knjižnica opravdava ozbiljnošću pristupa pri provedbi kolegija koji prati didaktička načela. Međutim, praksa pokazuje da predavački tip nastave nije pogodan za stjecanje određenih vještina (tehničkih i mentalnih), pa Knjižnica dodatnim programima, kao što su ciljane radionice ili individualni rad, kompenzira nedostatke didaktičke prirode u samom kolegiju. Naime, Sveučilišna knjižnica Sveučilišta Karl-Franzens, osim navedenog kolegija, nudi i ostale usluge informacijskog opismenjivanja,

čime dokazuje nužnost da se složena problematika informacijskog opismenjivanja provodi nizom različitih usluga, ovisno o korisničkim skupinama te zahtjevima okoline.

Zbog nepostojanja sustavne prakse informacijskog opismenjivanja u hrvatskim visokoškolskim knjižnicama, važno je istaknuti da je Bolonjski proces prigoda za aktivno uključivanje visokoškolskih knjižnica u nastavni kurikulum. Naime, upravo visokoškolske knjižnice trebaju iskoristiti prigodu provedbe programa koji pripremaju pojedince za cjeloživotno učenje. Također, bitno je i da sveučilišna zajednica shvati važnost informacijske pismenosti u kontekstu visokoškolskog obrazovanja, posebice u visokoškolskom kurikulumu, te stvori uvjete za odobravanje, ali i poticanje takvih programa. Individualni napor knjižnične zajednice ne može rezultirati odgovarajućim uspjehom bez dodatne podrške sveučilišta u cjelini, posebice uzme li se u obzir moguće razvijanje složenijeg modela informacijskog opismenjivanja u kojem je nužna intenzivna suradnja knjižničara i nastavnog osoblja.

LITERATURA

Association of College and Research Libraries. Information literacy competency standards for higher education. Chicago : American Library Association, 2000 [citirano: 2010-01-10]. Dostupno na: <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/standards.pdf>

Australian and New Zealand Information Literacy Framework : principles, standards and practice. Second edition / Editor Alan Bundy. Adelaide : Australian and New Zealand Institute for Information Literacy, 2004. [citirano: 2010-04-27]. Dostupno na: <http://www.caul.edu.au/content/upload/files/info-literacy/InfoLiteracyFramework.pdf>

Boff, Colleen; Kristin Johnson. The library and first-year experience courses : a nationwide study. // Reference Services Review 30, 4(2002), 277-287. Emerald Insight [citirano: 2009-12-22]. Dostupno na: <http://www.emeraldinsight.com>

Bolonjska deklaracija [citirano: 2010-04-20]. Dostupno na: http://www.etfos.hr/dokumenti/studiji/Bolonjska_deklaracija.pdf

Brown, Cecelia; Lee R. Krumholz. Integrating Information Literacy into the Science

Curriculum. // *College & Research Libraries* 63, 4(2002) [citirano: 2009-12-22]. Dostupno na: <http://crl.acrl.org/content/63/2/111.full.pdf>

Eisenberg, Michael B.; Carrie A. Lowe; Kathleen L. Spitzer. *Information literacy : essential skills for the information age*. Westport, Conn. : Libraries Unlimited, 2004.

Fox, L. M.; J. M. Richter; N. E. White. A multidimensional evaluation of a nursing information-literacy program. // *Bull Med Libr Assoc.* 84, 2(1996), 182-190 [citirano: 2009-12-22]. Dostupno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC299399/>

Hadengue, Veronique. What can e-learning do for university libraries? // *Library Review* 53, 8(2004), 396-400. *Emerald Insight* [citirano: 2009-12-22]. Dostupno na: <http://www.emeraldinsight.com>

Hepworth, Mark. *A study of undergraduate information literacy and skills : the inclusion of information literacy and skills in the undergraduate curriculum, 1999* [citirano: 2010-04-15]. Dostupno na: <http://archive.ifla.org/IV/ifla65/papers/107-124e.htm>

Horton, W. *Understanding Information Literacy : A Primer*. Paris : UNESCO, IFAP – Information for All Programme, 2008. Str. 3-8 [citirano: 2010-04-20]. Dostupno na: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001570/157020E.pdf>

Hörzer, Birgit Maria. Das Universitätsweite Basismodul an der Universität Graz – die Bibliothek als Partnerin in der Hochschullehre. // *BIT* 12, 4(2009), 8-16.

Hörzer, Birgit Maria. Osobni intervju. 26. 1. 2010.

Lawson, Mollie D. Assessment of a college freshman course in information resources. // *Library Review* 48, 2(1999), 73-78. *Emerald Insight* [citirano: 2009-12-22]. Dostupno na: <http://www.emeraldinsight.com>

Maughan, Patricia Davitt. *Assessing Information Literacy among Undergraduates : A Discussion of the Literature and the University of California-Berkeley Assessment Experience*. // *College & Research Libraries* 62, 1(2001), 71-85 [citirano: 2009-12-22]. Dostupno na: <http://cro2info.org/ala/mgrps/divs/acrl/publications/crljournal/2001/jan/maughan.pdf>

McGuinness, Claire. Exploring strategies for integrated information literacy : From “academic champions” to institution-wide change. // *Communications in Information Literacy* 1, 1(2007) [citirano: 2010-04-15]. Dostupno na: <http://www.comminfolit.org/index.php/cil/article/view/Spring2007AR3/35>

Petrak, Jelka. Bolonjski proces – uloga knjižnica u strateškom iskoraku europskih sveučilišta, 8. 11. 2006. [citirano: 2009-12-22]. Dostupno na: http://knjiznica.irb.hr/nipur1/kolokviji/jelka%20petrak_2006/Bolonjski%20proces%20-%20uloga%20knji%9Enica%20IRB%20jesen%202006.ppt

Polaschek, Martin; Gudrun Salmhofer. Strategisches Projekt : Basismodul Entwurf zur Implementierung eines Basismoduls. Graz : Karl-Franzens Universität, 2006 [citirano: 2010-04-15]. Dostupno na: http://www.uni-graz.at/evp3www_konzept_bm_senat_042006.pdf

Sinikara, Kaisa; Leena Järveläinen. Information literacy development in Finland. // Library Review 52(2003), 333-339. Emerald Insight [citirano: 2009-12-22]. Dostupno na: <http://www.emeraldinsight.com>

Standardi za visokoškolske knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 33(1990), 201-210.

Špiranec, Sonja; Mihaela Banek Zorica. Informacijska pismenost : teorijski okvir i polazišta. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta, 2008.

Špiranec, Sonja; Jadranka Lasić-Lazić. Obrazovna uloga knjižnica : priprema građana za Europu znanja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 48, 1(2005), 46-55.

Taylor, Joie. Information Literacy and the School Library Media Center. Westport, Connecticut; London : Libraries Unlimited, 2006. Str. 105-110.

Torras, Maria-Carme; Tove Pemmer Sætre. Information Literacy Education : A Process Approach. Oxford : Chandos Publishing, 2008.

Virkus, Sirje. Information literacy in Europe : a literature review. // Information Research 8, 4(2003) [citirano: 2010-04-20]. Dostupno na: <http://informationr.net/ir/8-4/paper159.html>

Prilog 1. Prijevod na hrvatski jezik upitnika korištenog u anketi provedenoj među studentima na Sveučilištu Karl-Franzens u Grazu

ANKETNI UPITNIK

Molim Vas da ispunite ovaj anketni upitnik kojim želimo istražiti motiviranost i razinu zadovoljstva studenata Sveučilišta Karl-Franzens vezano uz kolegij *Samoupravljanje na sveučilištu i u poslu : uspješno pretraživanje i pronalaženje u Sveučilišnoj knjižnici*. Svoje odgovore formirate stavljenjem križića [X] u kvadrat ponuđenih odgovora koji odgovaraju Vašem izboru, kao i upisivanjem odgovora u dano crtovlje. Na pitanja odgovorite odabirom jednog odgovora, osim ako u uputi pokraj pitanja ne piše napomena da je moguće više odgovora. Rezultati ankete bit će korišteni isključivo za istraživanje u sklopu diplomskog rada.

Anketa je anonimna.

Hvala!

Dora Rubinić

Dob:

Spol: M Ž

1. Koji semestar pohađate na Sveučilištu? _____

2. Na kojem odjelu studirate? _____

3. Zašto ste upisali kolegij? (moguće više odgovora)

[] Jer sam smatrao/la da mi nedostaje znanja u području informacijske pismenosti, npr., nisam bio/la upoznat/a s uslugama koje nudi Sveučilišna knjižnica Karl-Franzens, nisam znao/la nazivlje koje se pojavljuje u knjižničnom katalogu (ključne riječi, predmetnice itd.) i sl.

[] Jer sam smatrao/la da mi nedostaju vještine u području informacijske pismenosti, npr., teško mi je bilo pronaći značajnu literaturu za neku temu, nisam se dovoljno dobro snalazio/la pri pretraživanju knjižničnih kataloga i baza podataka i sl.

-] Smatrao/la sam da znam dovoljno o ovom području te da nemam problema pri korištenju knjižničnih usluga (npr., pretraživanje kataloga, baza podataka itd.), međutim htio/la sam naučiti više o tome
-] Jer mi trebaju ECTS bodovi, a mislim da ću ih najlakše steći pomoću ovog kolegija
-] Sasvim slučajno
-] Ostali razlozi: _____

4. Kako ste doznali da postoji kolegij? (moguće više odgovora)

-] Službenom elektroničkom poštom primljenom vezano uz *Universitätsweites Basismodules*
-] Preporukom (profesora, knjižničara, prijatelja itd.)
-] Na UNIGRAZ online
-] Ostali načini: _____

5. Je li Vam netko preporučio da upišete kolegij? (moguće više odgovora u kategoriji DA)

- DA] knjižničar
] nastavnik
] prijatelj
] netko drugi: _____

NE]

6. Mislite li da je korisno što na Sveučilištu Karl-Franzens postoji kolegij kao što je ovaj koji se bavi problemima informacijskog opismenjivanja (sposobnost učinkovitog traženja informacija, upućenost pri odabiru i vrednovanju informacija, korištenja širokog raspona medija itd.)

-] DA
-] NE (ako je Vaš odgovor NE, molim navedite razloge Vašeg odgovora:)

7. Biste li i kome Vi preporučili ovaj kolegij?

- DA] svim studentima Sveučilišta
] samo studentima prve godine Sveučilišta
] Ostalo: _____

NE]

8. Ocijenite Vaše zadovoljstvo sadržajem kolegija!

- Uopće nisam zadovoljan/na
 - Djelomice sam zadovoljan/na
 - Niti zadovoljan/na niti nezadovoljan/a
 - Zadovoljan/na sam
 - U potpunosti sam zadovoljan/na
- (ako je Vaš odgovor 1. ili 2., molim navedite razloge Vašeg odgovora:
_____)

9. Smatrate li da se ovim kolegijem mogu steći znanja i vještine koje su korisne u akademskom životu? (moguće više odgovora u pojedinoj kategoriji)

- DA da, svakako
- da, uz dopunu sadržaja kolegija
 - da, međutim, ja sam već posjedovao/la znanja i vještine koje su predstavljene na kolegiju jer nisam na 1. semestru, nego sam viša godina na Sveučilištu
- NE već sam posjedovao/la znanja i vještine koje su predstavljene na kolegiju nezavisno od obrazovanja na Sveučilištu
- kolegij traje prekratko
 - nije bio dovoljno sati za određenu temu (navedite koju):

 - nisam bio redovit/a na predavanjima
 - ostali razlozi (navedite koji): _____

10. Koji dio kolegija smatrate najkorisnijim? (moguće više odgovora)

- provedeni razgledi knjižnica
- općenite informacije o knjižnicama te informacije o Sveučilišnoj knjižnici Karl-Franzens dobivene na predavanjima
- upoznavanje i raspoloživost medija u knjižnicama
- upoznavanje načina citiranja različitih izvora (npr., citiranje knjiga, članka u časopisima itd.)
- osnove pretraživanja (ključne riječi, predmetnice, tezaursi, bibliografije, Booleovi operatori itd.)

- pretraživanje kataloga (Sveučilišne knjižnice Karl-Franzens, drugih knjižnica u Austriji itd.)
- pretraživanje baza podataka
- informacijska etika
- ostalo

11. Ako želite, navedite Vaš komentar na kolegij (što je za Vas bilo najvažnije što ste naučili) ili mogući prijedlog za poboljšanje kolegija, itd.

Prilog 2. Obrazac za intervju proveden na Sveučilištu Karl-Franzens u Grazu s voditeljicom kolegija *Samoupravljanje na sveučilištu i u poslu : uspješno pretraživanje i pronalaženje u Sveučilišnoj knjižnici*

1. Kada ste započeli s kolegijem *Universitätsweites Basismodul : Selbstmanagement in Studium und Beruf : Erfolgreich Suchen und Finden in der Universitätsbibliothek*?
2. Je li prijedlog osnivanja kolegija došao od knjižničara ili uprave sveučilišta?
3. Na koji ste način osmislili sadržaj kolegija? Prema čemu? Jeste li konzultirali sadržaje sličnih kolegija na nekim drugim sveučilištima? Zna li postoji li na nekom drugom austrijskom sveučilištu sličan kolegij?
4. Jeste li surađivali s nekim sveučilišnim institutom pri stvaranju ili ostvarenju programa kolegija (npr., Institut für Informationswissenschaft und Wirtschaftsinformatik)?
5. Jeste li naišli na određene probleme pri stvaranju programa kolegija ili ostvarivanja kolegija?
6. Kako su izabrani predavači za kolegij?
7. Na koji se način koordinirao program kolegija budući da ima više predavača?
8. Obavljaju li predavači obveze vezane uz kolegij u sklopu redovitoga radnog vremena?
9. Da li su predavači išli na dodatnu obuku, tečaj ili sl.?
10. Jeste li ove akademske godine uveli promjene u sadržaju kolegija u odnosu na prošlu? Na temelju čega su uvedene promjene?
11. Na koji način sveučilišnu zajednicu upoznaje s postojanjem kolegija? (kako se kolegij oglašava)
12. Možete li mi dati sljedeće statističke podatke vezane uz prošlu i ovu akademsku godinu: koliko je studenata upisalo kolegij, koliko studenata je položilo kolegij, prosječna ocjena, prosječan broj studenata prisutnih na predavanjima?
13. Le li provedeno ispitivanje zadovoljstva polaznika kolegija?
14. Je li i prije uvedena kolegija knjižnica provodila informacijsko opismenjivanje korisnika? Na koje načine?
15. Na koje načine knjižnica sada provodi informacijsko opismenjivanje korisnika?
16. Koliko je ljudi zaposleno u informacijskoj službi u odnosu na ukupan broj zaposlenika?
17. Na koliko mjesta postoji informacijska služba koja odgovara na izravne upite korisnika?
18. Postoji li informacijska služba koja odgovara na korisničke upite elektroničkom poštom ili sl.?
19. Planirate li uvesti online tutorial za informacijsko opismenjivanje korisnika?